

ВІДГУК

офіційного опонента
на дисертаційну роботу

«Принципи використання національних традицій в сучасній архітектурі Китаю
(на прикладі провінції Шаансі)»,

здобувача ступеня доктора філософії

Дін Яна

з галузі знань 19 – Архітектура та будівництво
за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування

В процесі ознайомлення з дисертацією Дін Яна «Принципи використання національних традицій в сучасній архітектурі Китаю (на прикладі провінції Шаансі)» було підтверджено актуальність вибраної пошукувачем теми дослідження, доведено аргументованість отриманих висновків. Дисертація містить наукову новизну, має важливе практичне і теоретичне значення і відзначається високим науковим рівнем викладення матеріалу.

Актуальність теми дисертації.

Актуальність теми дослідження Дін Яна зумовлена тим, що значний вплив на сучасну архітектуру Китаю, зокрема, в провінції Шаансі, справили інтернаціональні тенденції в архітектурі, що призвело до зникнення національних ознак в нових об'єктах. Урядова лінія спрямована на відродження модернізованих ознак китайської архітектури в нових будівлях, однак часто це призводить до максимального спрощення і узагальнення форм без врахування регіональної специфіки. Саме тому не можна не погодитись з твердженням дисертанта про те, що таке цитування повинно мати під собою потужну теоретичну базу, що і зроблено в цій дисертації, яка є початком аналогічних досліджень.

«Це свідчить про необхідність глибокого переосмислення семіотики традиційних китайських форм і принципів побудови композицій на прикладах громадських будівель різного функціонального призначення, виявлення найбільш стійких до змін елементів і аналізу можливості їх використання в сучасній архітектурі Китаю, заснованої на національних засадах» (стор.24).

Дін Ян довів актуальність вибраної теми дослідження, опрацювавши потужну джерельну базу і провівши натурні обстеження історичних об'єктів його провінції Шаансі, тим самим довівши факт розмаїтості історичних форм.

Об'єктом дослідження є сучасна архітектура Китаю на прикладі провінції Шаансі.

Предметом дослідження є принципи використання національних традицій.

Межі дослідження: хронологічні – від часів династії Цинь (221-206 р. до н.е.) до XXI століття, територіальні – Китай, провінція Шаансі.

Мета дослідження «полягає в визначенні основних принципів і прийомів використання національних традицій в сучасних громадських будівлях Китаю, набору найбільш поширених композиційних прийомів і форм у порівнянні з історичними аналогами і аргументації рівня тотожності стилізованих під національний стиль елементів архітектури та дизайну» (стор.26).

Дисертант передбачив досягнення визначеної мети дослідження в три етапи – перший етап – це опрацювання джерельної бази і визначення стану дослідження проблеми, другий етап – це розробка методики дослідження і третій етап – власне його дослідження за допомогою вибраної методики як наукового інструменту дослідження.

В дисертації сформовано такі завдання дослідження:

«– ознайомитись з існуючими науковими джерелами з метою визначення кола недосліджених та малодосліджених питань;

– аргументувати причини зацікавлення китайськими національними традиціями в сучасній архітектурі;

– сформулювати визначальні ознаки традиційної китайської архітектури і простежити її регіональні особливості в провінції Шаансі;

– розробити методику дослідження використання національних мотивів в сучасній архітектурі провінції Шаансі;

– висвітлити пам'яткоохоронну діяльність із збереження пам'яток всесвітньої, загальнонаціональної і місцевої історико-культурної спадщини в провінції Шаансі, оскільки це дає розуміння до активізації відродження національних традицій в сучасній архітектурі;

– дослідити композиційні, морфологічні та семантичні особливості традиційної китайської архітектури і визначити її своєрідність в провінції Шаансі;

– згідно розробленої методики дослідити прояв національних ознак в сучасній архітектурі провінції Шаансі;

– згідно розробленої методики провести порівняльний аналіз старовинної китайської архітектури і сучасних будівель з метою їх відповідності»» (стор.27).

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Дисертація містить наукову новизну:

«Вперше:

– відповідно розробленої авторської методики досліджено принципи використання національних ознак в сучасній архітектурі провінції Шаансі;

– згідно з авторською методикою проведено порівняльний аналіз старовинної китайської архітектури і сучасних будівель з метою їх відповідності.

Удосконалено:

- методичні підходи до дослідження національних мотивів в сучасній архітектурі провінції Шаансі;
- формулювання визначальних ознак традиційної китайської архітектури і її регіональні особливості в провінції Шаансі;
- дослідження композиційних, морфологічних та семантичних особливостей традиційної китайської архітектури і її своєрідність в провінції Шаансі.

Отримало подальший розвиток:

- визначення кола недосліджених та малодосліджених питань;
- дослідження причин зацікавлення китайськими національними традиціями в сучасній архітектурі;
- аналіз пам'яткоохоронної діяльності із збереження пам'яток всесвітньої, загальнонаціональної і місцевої історико-культурної спадщини в провінції Шаансі» (стор.28).

Таким чином, аналіз представленої дисертації засвідчив створення Дін Яном теоретичної бази для використання модернізованих регіональних історичних форм провінції Шаансі в сучасну архітектуру. Це оасвідчує не лише теоретичну, а й практичну цінність дослідження як для провінції Шаансі, так і для Китаю в цілому.

Розроблена автором методика дослідження передбачає використання таких основних методів дослідження: «метод історичного аналізу, метод порівняльного аналізу, графо-аналітичний метод, іконографічний метод, метод фотофіксації і метод системно-структурного аналізу як основний» (стор.28).

Текстова частина доповнена розгалуженою фото фіксацією, схемами і графічними зображеннями, представленими в аналітичних таблицях. Вкупі це все засвідчує високий науковий рівень праці і обізнаність Дін Яна в темі дослідження.

Дисертація підготовлена здобувачем у Київському національному університеті будівництва і архітектури під керівництвом доктора архітектури, професора, нострифікованого доктора хабілітованого Юлії Вадимівни Івашко.

Це свідчить про те, що в процесі написання дисертації Дін Ян повною мірою оволодів методологією наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності

За своїм змістом дисертаційна робота здобувача Дін Яна повністю відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341, що зазначено у п. 5 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності. Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові співпадіння, засвідчуємо, що дисертаційна робота «Принципи використання національних традицій в сучасній архітектурі Китаю (на прикладі провінції Шаансі)», є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Дисертація складається з анотацій, словника спеціальних термінів, вступу, трьох розділів з висновками до них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

Дисертація «Принципи використання національних традицій в сучасній архітектурі Китаю (на прикладі провінції Шаансі)», за змістом відповідає спеціальності 191 – Архітектура та містобудування (галузь знань 19 – Архітектура та будівництво). Загальний обсяг роботи з анотаціями – 210 сторінок, з них 123 сторінки основного тексту, 37 ілюстрацій, 29 сторінок списку використаних джерел (101 найменування), додатки на 8 сторінках. За змістом дисертація «Принципи використання національних традицій в сучасній архітектурі Китаю (на прикладі провінції Шаансі)» повністю відповідає спеціальності 191 – Архітектура та містобудування.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, характеризує сформульовано об'єкт і предмет дослідження, визначено мету і завдання дослідження, визначає наукову новизну та практичну цінність роботи, а також наводить результати апробації дисертації в статтях і на конференціях

Перший розділ «СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИЗАЧАЛЬНИХ ОЗНАК ТРАДИЦІЙНОЇ КИТАЙСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ» має традиційну для дисертацій докторів філософії побудову, це огляд існуючої джерельної бази, оцінка внеску попередників, виявлення стану дослідження проблеми і відтак недосліджених питань, а також огляд зовнішніх чинників і історії видатних пам'яток провінції Шаансі з метою визначення об'єктів для цитування в сучасній архітектурі.

В цьому розділі використано принцип від загального до конкретного, від загальних характеристик давньокитайської архітектури включно з стінописом до характеристик архітектури в межах провінції Шаансі. Зокрема, Дін Ян наступним чином охарактеризував китайську архітектуру в цілому: «попри регіональні відмінності, існують спільні ознаки китайської архітектури. Вона відзначалась складними формами з активними силуетами, надмірною кількістю декору, профільованим дерев'яним різьбленням, яскравою поліхромією з насиченими кольорами і розписами світського або релігійного змісту. Цим, до речі, традиційна китайська культура відрізняється від більш аскетичної японської, яка дуже багато запозичила від Китаю на ранніх періодах» (стор.39).

«На відміну від європейських культур, китайська культура набагато більше залежала від традиційного світогляду, кількох традиційних релігій, які співіснували паралельно, і усталених канонів суспільного життя. Злитість в одне ціле ландшафтного дизайну, власне архітектури і дизайну пояснюється ансамблевим мисленням, корені якого знаходились знов-таки в згаданих вище чинниках традиційної китайської культури, яка формувалась протягом тисячоліть.

З іншого боку, це призводило до помітного консерватизму, коли зміна династій практично не впливала на культурно-мистецькі уподобання» (стор.39).

Як вже було зазначено вище, від загальної характеристики китайської архітектури Дін Ян переходить на рівень регіональної архітектури і детально описує по періодах історичні об'єкти безпосередньо провінції Шаансі. Це дає йому змогу одразу звузити перелік історичних об'єктів, придатних для цитування в сучасній архітектурі: «зразками наслідування в сучасній архітектурі провінції Шаансі можуть стати історичні об'єкти, які зберегли первісну форму, є наземними і втіленням національних рис і регіональних особливостей. На основі відбору було визначено 33 об'єкти для наслідування форм. Це переважно традиційні пагоди різних типів, даоські, буддійські та конфуціанські храми провінції Шаансі» (стор.82).

Так само традиційну структуру має другий розділ «МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИЗНАЧАЛЬНИХ ОЗНАК ТРАДИЦІЙНОЇ КИТАЙСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ», де описуються вибрані загальнонаукові методи дослідження, а також розроблені дисертантом теоретичні моделі об'єктів-виразників національної ідентичності, описано пам'яткоохоронну діяльність із збереження пам'яток всесвітньої, загальнонаціональної і місцевої історико-культурної спадщини в провінції Шаансі. Зокрема, використано такі методи дослідження: метод історичного аналізу, метод етимологічного аналізу, метод культурологічного аналізу, метод етнографічного аналізу, метод мистецтвознавчого аналізу, метод описів, метод натурних обстежень, графо-аналітичний метод, метод порівняльного аналізу, метод системно-структурного аналізу.

«Насамперед досліджувались чинники, які вплинули на формування архітектури провінції Шаансі протягом різних періодів (метод історичного аналізу, метод культурологічного аналізу, метод етнографічного аналізу), використовувалась специфічна архітектурно-мистецька термінологія (метод етимологічного аналізу), досліджувався аспект зв'язку архітектури і традиційного мистецтва (метод мистецтвознавчого аналізу). Для окреслення переліку історичних об'єктів провінції Шаансі, які вважаються виразниками національних і регіональних ознак в архітектурі використовувався метод описів.

Графо-аналітичний метод базувався на попередніх натурних обстеженнях видатних об'єктів. Одними з базових для вирішення завдань дисертації і формулювання принципів використання модернізованих форм в сучасній

архітектурі провінції Шаансі стали методи порівняльного аналізу і системно-структурного аналізу, які дозволили простежити спільне і відмінне між історичними і новими об'єктами на різних ієрархічних рівнях.» (стор.4).

Третій розділ «ОСОБЛИВОСТІ ТРАДИЦІЙНОЇ КИТАЙСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ ПРОВІНЦІЇ ШААНСІ І ПРОЯВ НАЦІОНАЛЬНИХ ОЗНАК В СУЧАСНІЙ АРХІТЕКТУРІ» являє собою власне дослідження і охоплює наступні аспекти:

- принципи композиційної побудови пагод, храмів, малих архітектурних форм-павільйонів;

- морфологія форм-виразників національних традицій в архітектурі (дахи, карнизи, стіни, прорізи);

- традиційний декор та поліхромія;

- порівняльний аналіз старовинної китайської архітектури і сучасних будівель з метою їх відповідності.

Серед сукупності історичних об'єктів автор виділив пагоди і храми, визначив типи і підтипи і їх характеристики:

1. «сформульовано найбільш характерний тип пагоди провінції Шаансі, який являє собою підкреслено витягнуту вгору споруду, завершену чотирьохсхилим дашком зі шпилем або банькою зі шпилем, переважно з квадратними планами нижнього та верхнього ярусів, де варіюється кут нахилу до центральної осі зовнішніх стін – від малого до більш значного, з 7-8 ярусами, висота яких досить невелика, однак достатня для влаштування півциркульних чи прямокутних віконних прорізів в стінах, причому яруси перспективно зменшуються вгору як по габаритах в плані, так і по висоті.

Типова пагода провінції Шаансі має підкреслено масивніший нижній ярус з півциркульним входом і практично позбавлена зовнішнього декору» (стор.164);

2. «виявлено кілька прикладів храмів, спадкоємно пов'язаних з формотворенням малих архітектурних форм – ярусних павільйонів. Найбільш поширеним для храмів був поділ на чотири частини (дах, карниз, стіна, цоколь або подіум) із співвідношенням ширини фасаду до висоти: ширина фасаду менше півтори висоти або дорівнює півтори висоти – 7 об'єктів (найбільш поширений тип), ширина фасаду дорівнює двом висотам – 5 об'єктів» (стор.164-165).

В результаті автором були отримані висновки, серед яких виділю такі основні, які мають важливе теоретичне і практичне значення:

1. «Доведено, що оригінальним автентичним явищем в храмовій архітектурі провінції Шаансі є аргументоване прикладами запозичення храмами місцевих релігій - даосизму і конфуціанства - форм і силуетів світських будівель - житлових павільйонів і малих архітектурних форм – павільйонів. В випадку пагод ми спостерігаємо підкреслене домінування штучної структури над природним оточенням, натомість місцеві релігії в культових будівлях продовжили притаманний малим павільйонам принцип підпорядкування

висотою і розміром природному оточенню, причому цей процес відбувався на тлі накопиченого віками уміння зводити і висотні об'єкти-пагоди.

Розквіт підтриманого імператорською владою запозиченого з Індії буддизму зумовив активне будівництво пагод на ранніх періодах. Натомість розвиток місцевих течій даосизму та конфуціанства на пізніх періодах зумовив відмову від будівництва нових пагод і збільшення кількості і архітектурного розмаїття типів храмів місцевих релігій» (стор.168).

2. «Аналіз проявів ознак традиційної китайської архітектури в сучасних будівлях міста Сіань довів, що відбулось спрощення традиційних форм разом із збереженням характерних силуетів, притаманних храмам, але з врахуванням багатоповерховості сучасних громадських будівель.

В готелях і закладах громадського харчування спрощуються форми дахів, які не мають таких підкреслених угнутих кутів. Поширене застосування деталізованих складних карнизів, однак значно спрощується порівняно з історичними об'єктами площина стіни, яка практично позбавляється декору. Так само не загальнопоширеними є входи в китайському стилі. Більш стриманого характеру набуває поліхромія, особливо в готельних будівлях. Оригінальним прийомом є завершення по суті модерністської будівлі павільйоном традиційних обрисів на даху» (стор.170).

3. «Виявлено наступні принципи використання модернізованих національних форм в сучасній архітектурі провінції Шаансі:

1. **Принцип стандартизації цитованих історичних форм**, коли створюються певні узагальнені шаблони в сучасних матеріалах і конструкціях, які уособлюють китайську національну ідентичність. Порівняння застосування національних мотивів в сучасних громадських будівлях довело, що це застосування пішло шляхом спрощення елементів і декору, в окремих випадках національні форми стилізувались під сучасні будівельні матеріали.

2. **Принцип адаптації історичних форм** до будівель принципово іншої функції, а відтак і архітектурно-планувального рішення, що призводить до появи певного ефекту декорації. Порівняно з дрібномасштабними історичними будівлями сучасні об'єкти стають крупномасштабними шляхом укрупнення членувань фасадів, вікон і стилізованого укрупненого декору в сучасних матеріалах. Заклади громадського харчування використовують більшу кількість елементів, які асоціюються з Китаєм (наприклад, червоні ліхтарики), в готелях, банках, медичних закладах, університетах і офісах ці елементи використовуються більш обмежено і стримано» (стор. 170-171).

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Мова та стиль викладення результатів

Дисертаційна робота написана українською мовою. Зміст викладений логічно, грамотно, зрозумілою науковою мовою з правильним використанням специфічної термінології.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи

Результати дисертації були висвітлені в 16 наукових працях: в фахових наукових виданнях України – 2 статті у співавторстві, 7 в співавторстві в іноземних фахових виданнях, які входять до наукометричної бази SCOPUS та Web of science, 7 тез наукових доповідей, з них всі у співавторстві.

Результати досліджень, які викладені в дисертації, були представлені на 8 наукових конференціях, з них 7 – міжнародних, 1 – загальноукраїнська.

Наукові публікації здобувача містять матеріали авторських досліджень, всі статті написано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Таким чином, наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача та відповідають вимогам п. 8-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Недоліки, зауваження, дискусійні питання до дисертаційної роботи.

1. В дисертації бажано наводити якомога більше власної фото фіксації автора, хоча слід зазначити, що автор коректно вказав всі джерела ілюстрацій.

2. При підготовці графічного матеріалу слід враховувати масштаб зображень в таблицях формату А4. Це помітно по таблицях сучасних об'єктів в розділі 3. Так само варто було доповнити таблиці з фотографіями сучасних об'єктів графічними кресленнями фасадів, як це було зроблено щодо історичних об'єктів.

3. Завершенням дослідження могла стати таблиця з одночасним представленням у графічному вигляді пагод, храмів і сучасних об'єктів, що засвідчило б їх порівняння і тотожність або не-тотожність. Варто це врахувати в подальших дослідженнях автора.

Водночас, ці висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок про дисертаційну роботу

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктор філософії Дін Яна на тему «Принципи використання національних традицій в сучасній архітектурі Китаю (на прикладі провінції Шаансі)», виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для галузі

знань 19 – Архітектура та будівництво за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 29 Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. №261 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №283 від 03.04.2019 р. та №502 від 19.05.2023 р., а також п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувач Дін Ян заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 19 – Архітектура та будівництво за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

Офіційний опонент:

Доктор архітектури в дисципліні
науковій Архітектура і урбаністика
професор, професор
кафедри історії архітектури і
реставрації пам'яток
Краківської політехніки
ім.Т.Косцюшко

Д.Кушнеж-Крупа

Підпис доктора архітектури, професора Д. Кушнеж-Крупа засвідчую

prof. dr hab. inż. arch. D. Kuszniesz-Krupa

М.П.

« ____ » 11.03.2024 року